

Originalalets värde

Drottning Lovisa Ulrikas biblioteksrum på Drottningholms slott. Ett praktrum i många avseenden, inte minst med tanke på dess många originalytor.

*I Sverige visar vi
numer lyhördhet för tidens
inverkan på en miljö och den
känsla av historisk äkthet
som spåren av århundradens
slitage kan förmedla.
Men så är inte alltid fallet
i övriga Europa.
I Versailles utplånas nu de
historiska original-
ytorna i rask takt.*

Drottning Lovisa Ulrikas bibliotek på Drottningholms slott, med sin inredning av Jean Eric Rehn från 1760-talet, anses av många vara ett av Sveriges vackraste rum. Även vad gäller de historiska originalytorna är det ett ovanligt välbevarat 1700-talsrum. Varje gång en interiör av denna dignitet skall renoveras eller genomgå en mer omfattande restaurering innebär det en mängd svåra avvägningar. Det är många frågor som måste besvaras – till exempel om de äldre originalytorna skall tas fram. För att få en uppfattning om dessa frågor görs en noggrann förundersökning, som alltid inbegriper arkivstudier av räkenskaper och äldre handlingar samt en noggrann undersökning på plats. Förundersökningen av rummet kräver skickliga konservatorer och hantverkare som tillsammans med arkitekt och beställare kan analysera och stegvis ta fram ett program för hur arbetet skall genomföras. I detta skede är det oerhört viktigt att beställaren har tillräcklig kompetens att välja rätt hantverkare och konservatorer. Respekt för de gamla ytskikten och en djup kunskap om äldre målnings- och förgyllningsmetoder är här en nödvändighet. En fördärvad eller felaktigt behandlad originalyta är för alltid en utplånad del av rummets historia.

Drottning Lovisa Ulrikas biblioteksrum är arkitektoniskt och hantverksmässigt av högsta kvalitet, och har alltid uppfattats så. Ännu efter mer än 200 år är rummets arkitektur oförändrad och lyser med ursprunglig glans. Då Statens fastighetsverk inledde den se-

På pilastrarnas bas kan man se slitage från mer än två hundra års städning. Guldbladen är lagda med obetydlig överlappning, ett bevis på utsökt hantverksskicklighet. Lägg även märke till den mycket tunt målade originalfärgen. Träet lyser nästan genom färgen och man kan tyda varje penseldrag.

Drottning Lovisa Ulrikas bibliotek. En 'sparruta' är lämnad högst upp på en pilaster för att visa hur väggfärgen såg ut före rengöringen.

Snickerier med äldre ytskikt synliga i Versailles. Här ser vi både bladguldets överlappningar, antydning till sprickor i träet och visst slitage. Allt detta som tillsammans ger en förmimelse av tidigare generationers närhet och historisk äkthet.

Exempel på hårdrening i Versailles. Allt är perfekt och tillrättat som om både förgylld ornamentik och vägg vore helgjutna i plast. Upplevelsen av historisk miljö är borta.

naste renoveringen 1996 framkom efter förundersökningen att bara ett fåtal tidigare renoveringsinsatser hade genomförts, nämligen 1851 och 1911. Endast det nödvändiga underhållet hade då gjorts i form av bättringar av måleri och förgyllning.

Renoveringsarbetet 1996 leddes av slottsarkitekt Ove Hidemark och inriktades till största delen på en ytterst varsam rengöring och viss retuschering av originalytorna – allt för att skydda de autentiska ytskikten. När hela arbetet var klart hade vi en sammanställd dokumentation, som också kom att utgöra det egentliga 'vårdprogrammet', där riktlinjerna för det framtida underhållet angavs.

Europeiska paralleller

Om man i dag ser sig om i övriga Europa tycks det, med risk för att generalisera, som om originalytorna och originalmaterialen i de historiska miljöerna inte värdesätts i samma höga utsträckning som i Sverige. Många gånger försöker man återskapa en miljö eller interiör som man tror den har sett ut när den uppfördes, det vill säga det som man uppfattar som det ursprungliga utförandet. I svensk restaureringspraktik brukar vi i dag stanna vid den

tid som vi vet mest om och som är bäst bevarad. I delar av Europa tycks arvet från 1800-talets stilrestaureringar vara mer närvarande än man skulle kunna tro och resultatet blir därefter.

I samband med en studie av pågående restaureringar i Paris med omgivningarna i september 1997 besöktes Versailles, som kanske framstår som det mest tydliga exemplet på tillämpningen av dessa principer. Rum efter rum var hårdrenoverade och med perfekt målade och förgyllda ytor. Restaureringsarkitekten ursäktade sig, när vi gick genom ett antal rum som såg en smula nötta ut, med att denna svit låg i nästa etapp och därför ännu inte hade åtgärdats. Den goda tillgången på ekonomiska medel för vården av Versailles har gjort det möjligt att utplåna de kvarvarande historiska originalytorna för att istället åstadkomma 'perfekta' historiska miljöer. Här saknas helt förståelse för att om ett rum skall upplevas som 'äkta' så måste tidens gång och de historiska avlagringarna vara förnimbara. Istället gör man det enkelt för sig och vrider tillbaka klockan två hundra år, tar bort alla färgskikt och utplånar spåren av tidens nötningar. Den perfekta ytan och detaljerna ger interiörerna ett hårt och stumt uttryck. Be-

sökaren går miste om upplevelsen av en levande historisk miljö.

Skillnaderna mellan svensk och fransk monumentvård och restaureringspraxis har historiskt sett varit stora, och är så än i dag. Här ligger det givetvis nära till hands att återigen hänvisa till den svenska fattigdomen som den bästa bevararen av våra miljöer. Till följd av de begränsade ekonomiska resurserna har många av våra värdefulla slottsmiljöer bevarats in till våra dagar. Men så har det inte alltid varit. I Sverige förekom tidigare samma typ av hårdhänta restaureringar som i dagens Frankrike. Dessa fick i början av 1900-talet sin främste kritiker i bland andra dåvarande riksantikvarien Sigurd Curman, som kraftfullt betonade den historiska patinans betydelse.

Med Ove Hidemarks restaureringar under de senaste trettio åren har lyhördheten inför byggnadens yttre 'hud' och de spår som tiden satt än mer kommit i fokus i restaureringsdebatten. Det är just tidens inverkan som ger en förnimmelse av historisk äkthet och gör att miljön upplevs som 'original' – med alla de positiva värderingar som knyts till detta begrepp. I detta avseende framstår Sverige som en god förebild internationellt. ■

Anders Zander

Bibliotekets södra vägg. Lägg märke till ett antal smala sprickor i snickerierna. De stör inte rummets helhet utan visar att vi har ett levande material, trä, som påverkas av rummets klimat.